فەرهاد شاکەلی:

من باسی ئازادیی خۆڵ و بەرد و دار ناکەم

◇ هێندەیش گەشبین مەبە

ئالاکەت کرمۆڵە بکە و لە دەروازەی شارەوە وەک سوارەیەکی ڕۆمانی بە خۆت و ڕم و شیر و مەتاڵ و گورز و گوڵەنگتەوە بچۆرە ژوورەوە. بەناو شەقامەکاندا هونەری باووباپیران و سوارچاکیی خۆت بنوێنە. ئەمەیە ئەو شارەی ساڵانی ساڵ بوو تەراتێنگای لەشکرەکانی مەغۆلی سەدەی بیستەم و نازیست و فاشیستەکانی ڕۆژهەڵات بوو. ئەمەیە ئەو بەرزینەی سەرزەوینی نامێژووی لە تەنریخستان جیا دەکردەوە. کێ دەڵێ داگیرکاران لە زمانی مێژوو ناگەن؟ کێ دەڵێ زۆرداران و خوێنرێژان دەرسەکانی مێژوویان ڕەوان نەکردووە و لەمسەر بۆ ئەوسەر تووتیناسا لە بەر نایڵێنەوە؟

هێندەیش گەشبین مەبە! پێت وا نەبێ میلە ژەنگاوییەکانی سەعاتی مێژوو هەر بۆ پێشەوە دەچن و هەرگیز ئاوڕ نادەنەوە. لێرەیش و لەولایش و لەولاتریش ڕێگە بە فیلی مێژوو گیراوە و بۆ دواوە گەڕێنراوەتەوە. ئێستایش و جارانیش چاوی خەواڵووی دیرووک، تاکە بستێکیش چییە، بەرپێی خۆی نەبینیوە. کە دەڵێم گەشبین مەبە، قسەکەم هەڵمەگێڕەوە. من ناڵێم ڕەشبین بە. من هەر داوای ئەوەم لێ کردوویت نامەی شەوگار و ڕۆژگاریش لە بەر تیشکی مۆمی ئاوەزدا بخوێنیتەوە. دەزانی کامە ئاوەز؟ ئەوەی بە گوللەی دەستەڵاتداران نەڕووشێنراوە.

ئێرە ئەو هەوارەیە هەمیشە خوێنی خۆت و نیشتمانیان تێدا حەلاڵ کردووە. نە دادگا و نە بێدادگا، هیچیان لە ئارادا نەبوون. جا فەرهەنگی زۆرداری و ستەم کەی پێویستی بەم وشانە هەبووە؟ تۆ تاوانکار بوویت و ئەوان دادیار. تۆ ئاژاوەگێڕ بوویت و ئەوان قانوونپارێز. جارێکی دیکەیش بیری لێ بکەرەوە، بزانە چیت لە بیر ماوە؟ خۆت بەم زریقوباقەی ناویان ناوە سەردەمی ئازادی و جیهانگەری و نازانم چی فریو مەدە! سەردەمی ڕاستەقینەی ئازادی هێندەیش نزیک نییە. من باسی ئازادیی خۆڵ و بەرد و دار ناکەم، باسی ئازادیی مرۆڤ دەکەم. کە ئەمیان ئازاد بوو، ئەوانیش لە خۆوە دەبنە ئازادستان.

ئەم جارەیش ئالاکەت دانەوێنە. ئەمە وەرزی گوڵە ڕەنگاوڕەنگە نایلۆنەکانە. ئەمە وەرزی گوڵی کاغەزینە. تۆ جارێکی دیکە وەرەوە. کە هاتی چەپکە بۆندارەکەت بگرە بە دەستەوە و لە ڕیزی عاشقانی ئەو تیشکە نەکوژاوەدا ڕاوەستە. ئەوێ ڕۆژێ نامەی کرداریان دەدرێ بە دەستیانەوە، چەپ بێت یا ڕاست.

من نە ئەو نهێنە و نە هیچ نهێنێکی دیکە نادرکێنم. دەزانم زۆرمان ماوە بگەینە سەدەی عەشق. ترسەکەی من ئەوە نییە درەنگ دەگەین. ترسەکەی من ئەوەیە، کە چاومان بە عەشق بکەوێ نەیناسینەوە.

◇ بیستوهەشت ساڵە

هاوینی 1975 بوو کە کەرکووک و کوردستانیشم بە جێ هێشت. لەم بیستوهەشت ساڵەدا سێ، چوار جارێک هاتوومەتەوە بۆ کوردستان، بەڵام کوردستانی بێ کەرکووک. ئەم جارە کە کەرکووکم دوای بیستوهەشت ساڵ بینییەوە، زۆر جیاواز بوو. ئەوەندەی هەموو شارەکانی کوردستان، ئالای کوردستان لە کەرکووکدا هەڵکرابوو. هەواڵی ئەم سەردانەی کەرکووک و

ئەو هەمسوو ئالایەم بە (ئیمەیل) بۆ کۆمەڵێ لە دۆستانی تاراوگەنشینم ناردبوو. یەکێکیان لە وەرامدا وای لێک دابووەوە دەبێ دنیا بە تەواوی گۆڕابێ، کە منی ڕەشبین هێندە گەشبینانە باسی کەرکووکم کردبێت.
(بێرکۆت) گیان! باوەڕ بفەرموو گەشبین نیم. لە بیرتە پێم وتیت، پیاو دەبێ زۆر (چاوقایم!!) بێت تا بتوانێ لەم زەمانەدا گەشبین بێت. بەلام کە دەبینم دڵی کوردستان لە هەر کاتێکی دیکە لە کوردستانەوە نزیکترە، بە دەست خۆم نییە، یەکێک لە پەردە ڕەشەکانی لا دەدەم.

◇ لێرە و لەوێ

ئەم حکومەتە ساوایانە هێندە دڵناسکن، نابێ لە گوڵ کاڵتریان پێ بڵێی. دەبێ هەمیشە هەلومەرجی نێونەتەوەیی و ناوچەیی لە بەرچاو بگری. دەبێ گەمارۆی دەرەکی و ناوەکیت لە بیر نەچێت. دزی و دەستبڕیی هۆی خۆیان هەیە. کوشتن و خوێنرشتن لە خۆڕا ڕووی نەداوە (ئەمە دەقی قسەی ئەندامێکی هۆشیاری یەکێتییە!!)، چونکە لایەنەکەی دیکە شتی خراپتری کردووە. سەرکوتکردنی بیروباوەڕ و دەمکوتکردنی ئازادەبیران لە سۆنگەی بەرژەوەندی باڵای نەتەوە و نیشتمانەوەیە. ڕەخنە لە هەر پەڵەیەکی ڕەش (یا سوور) و دزێو بکرێت، ڕوونکردنەوەوی زۆر ئاسانە: لەچاو ڕژێمی بەعسدا ئێرە نموونەی هەرە بەرزی دیمۆکراسییە. ئەگەر بەراوردی ئێرە لەگەڵ ڕژێمەکانی دەوروبەر بکەیت، ئێرە بەهەشتێکە بۆ خۆی. جوانە، ئافەرین! هەمیشە نموونە خراپ و دزێوەکان بکەنە پێوەر، دەتوانن هەموو بێیاسایی و درندەیی و تاوانەکان پاساو بدەن.
ئەو گەشەکردن و دەسکەوتانەی بە دی هێنراون، وا باس دەکرێن وەک بڵێی (چاکە) بن و بۆ خەڵک کرابن. خەڵکیش دەبێ چاکەناس و سوپاسبژێر بن (لئن شکرتم لازیدنکم). ئەمە سرکردنی هەست و چاوەڕوانی و (طموح)ی خەڵکە. مەسەلەکە هەر ئەوە نییە باسی (کراو) و (ئەنجامدراو) بکرێت. بۆ گەلێکی ستەمدیو و ژێردەستەی وەک کورد دەبێ باسی ئەوە بێ کە (دەکرا بکرێت و ئەنجام بدرێت، بەلام نەکرا و ئەنجام نەدرا). پرسیارێکی بچکۆلەیش لەم بوارەدا ئەمەیە: ئەی شەڕی براکوژی و ئەو سێهەزار یا چوارهەزار (جیاوازییان زۆر نییە!!) کەسەی بە ناهەق کوژران و لە ناو بران دەکەوێتە ناو کام چوارچێوەوە؟ بێگومان ئەوانەیش دەستکەوتی نەتەوایەتین!

◇ زمان ... زمانی کوردی

لە زۆر جێگە و بۆنەی دیکەیشدا ئەم بیرانەم لەبارەی زمانی کوردییەوە گوتووە و نووسیوە. ئەوەی ئەمڕۆ بەسەر زمانی کوردیدا هاتووە و دێت، لە هیچ سەردەمێکدا، تەنانەت لە ڕۆژە ڕەشەکانی ڕژێمی بەعسیشدا، ڕووی نەداوە. زمانی کوردی، هەموو ڕۆژێ، بە بەرچاوی هەموومانەوە، دەشێوێنرێ و ئەتک دەکرێ. ئەم زمانە شیرینە، شەو و ڕۆژ لە ڕووی ڕێنووسەوە، لە ڕووی ڕێزمانەوە، لە بواری گەنجینەی وشەدا، تێک دەدرێت و دزێو و دزێوتر دەکرێت.
ئەم ئاژاوەیە ئەنجامی کار و بەرهەمی بیری کۆلکەخوێنەواری کوردە؛ ئەوانەی دەستگاکانی ڕاگەیاندن دەبەنە ڕێوە و ئەوانەی سەرووتریش. چارەسەرکردنی ئەم پەتایە کاری نەکراو نییە. بەلام بیری وردەی دەوێ. خەڵکی کوردیزان و شارەزا و دڵسۆزی دەوێ، خاوەنبڕیاری وردبین و ژیر و بوێری دەوێ.
کێشەی زمانی کوردی بەشێکە لە کێشەیەکی گەورەتر و گرنگتر: کێشەی فەرهەنگی کوردی. هێندەی من ئاگاداری ئەزموونی گەلانی ئەورووپا و گەلانی دیکەیش بم، دەوڵەتان لەپاڵ

ستراتیژ و سیاسەتی عەسکەری و ئابووری و پەروەردەیی و دیپلۆماسیدا، سیاسەتی فەرهەنهییشیان هەیە و پێڕۆیی دەکەن. سیاسەتی فەرهەنگی (Cultural policy) لێرە نە هەیە و نە کەسیش لە پێویستیی هەبوونی گەیشتووە. کامە سەرکردە و بەرپرس دەزانێ (سیاسەتی فەرهەنگی) بەری چ دارێکە؟!

◇ شیعری بەرگری

لەم چەند مانگەی دواییدا هەندێ هەواڵ و وتارم بەرچاو کەوت پێوەندییان بە مێژووی ئەدەبی کوردی و پەیدابوونی شیعری بەرگری، بە تایبەت دوای هەرەسی 1975 ـەوە، هەبوو. لە سەرەتا و ناوەڕاستی حەفتاکاندا کە لە سیاسەتەوە نزیک بووم و چالاکانە بەشداریی خەباتی سیاسیم دەکرد، شیعری سیاسی و بەرگرییشم دەنووسی. ئەو شیعرانە، لە ڕووی ئێستێتیکییەوە، هێندە گرنگ نین کە ئەمڕۆ شەڕیان لەسەر بکەم. ئەمە پێوەندیی بە بیری فەلسەفی و هونەری و زمانەوانیی ئەم بیستونەوەندە ساڵەی دواییمەوە هەیە. بەڵام وەک ڕاستییەکی مێژوویی بە لامەوە گرنگە ئەوە جەخت بکەم، هێندەی ئاگام لێ بێت، هیچ شاعیرێکی کورد پێش من شیعری بەرگریی نەنووسیوە (مەبەستم دوای هەرەسی حەفتاوپێنج). باوەڕیش ناکەم وەک تێکست (دەق) پێش شیعری (دەنگتان)ی من شیعری بەرگری بڵاو بووبێتەوە. ئەگەر من هەڵەم با ئەو توێژەر و نووسەرانە ڕاستییەکەم بۆ ڕوون بکەنەوە. ئەگەریش ڕاستیم وتووە، با ئەوان خۆیان ڕاست بکەنەوە و ڕاستی بە خوێنەری کوردیش بڵێن.

◇ دیسان زمان ... زمانی کوردی

کەشەکردنی خێرای تەکنۆلۆگی، بە تایبەتی تەکنۆلۆگیای زانیاری (IT)، کۆمەڵێ کێشەیشی هێناوەتە ناو زمانی کوردییەوە. ئێرە جێگەی درێژەپێدانی ئەو باسە نییە.

تکایە:

◇ لەجێی (کلیک) و (کلیک کردن) وشەی (ترووکاندن) بە کار بهێنن. بۆ نموونە: ئێرە بترووکێنە، یا فایلی (...) لە ماڵپەڕی (...) بترووکێنە.

◇ لەجێی (جۆرج W بوش) بنووسن (جۆرج و. بوش)، یا (جۆرج دەبلیوو بوش). ئەو کابرایە ناوەکەی ئەمەیە: George Walker Bush. بۆ کارئاسانی Walker کراوە بە W. لە کوردیدا چاک وایە هەر (و) یا (دەبلیوو) بە کار ببرێت.

◇ لەجێی ڕیفراندۆم بنووسن و بڵێن (گشتپرسی).

سلێمانی 18-8-2003